

## De Hoven, dorp over de rivier

Zoals de naam al zegt, is De Hoven een tuindersdorp. Op de hoger gelegen oeverwallen wordt vanouds tuinbouw bedreven. Hier zijn de volkstuinten en de hoogstamboomgaarden rondom de boerderijen en op de erven van de stadsboerderijen nog getuigen van. De kleigronden langs de IJssel gaven de grondstof voor de steenfabrieken, waar veel Hovenaren hun dagelijks brood verdienden. Als pleisterplaats aan de weg naar Arnhem (Baankstraat) en de weg naar Apeldoorn (Weg naar Voorst) is het niet verwonderlijk dat er veel herbergen waren. Om er een paar te noemen: het Kanon (helaas in 2020 afgebrand – er is een vergevorderd plan voor de wederopbouw –, aan de Kanonsdijk), de Wijnberg (nu parkeertzaak Schoonwater aan de Weg naar Voorst, met links ervan de nog zichtbare doorrijshuur) en de Hertog van Gelder (voormalig caf etaria, op de hoek van de Vliegendijk).

Wie tijd heeft, brengt een bezoek aan het museum van Boer Kip aan de Oude Touwbaan 26. Tot zijn dood in 2006 woonde hier Herman Kip, die hier leefde zoals zijn ouders en grootouders het deden. Herman was een autodidact en beschilderde alles wat in zijn handen kwam: serviesgoed, melkbussen, emmers, was-tobbes etc.

Op het stadsbalkon nabij de Oude IJsselbrug in De Hoven wordt het mooie panorama op de Torenstad Zutphen aan de overkant nader toegelicht.

hier  
vrouwen

## Landschapsroutes

Een Landschapsroute is een cultuurhistorische fietsroute door het agrarisch cultuurlandschap. Rust en de combinatie van cultuur en natuur bepalen de sfeer en vertellen bewoners en fietsers over de geschiedenis van hun omgeving. Ook het landschap heeft voordeel van de ontwikkeling van Landschapsroutes: landschapselementen worden hersteld en aangelegd. Door aan te sluiten bij lokale initiatieven als landwinkels en horeca wordt de economie van de streek versterkt. Deze route is tot stand gekomen onder coördinatie van SLG in samenwerking met vrijwilligers, de gemeente Zutphen en andere partijen uit de streek.

## Praktische informatie

### Startpunt

**Parkeerterrein bij voetbalvereniging Z.V.V. De Hoven, Molenweg 36, De Hoven (Zutphen).**

### Horeca langs route

**Uitspanning De Vroolijke Frans, Knoevenoordstraat 51, in Brummen.**  
**Proeflokaal & Gastrobar 't Kromhout, Marktplein 18, Brummen**  
**IJsselpaviljoen, IJsselkade 1 in Zutphen.**

### Rustpunten

**R Alana, Tondesestraat 12 in Tonden.**  
**R Rustpunt Oeken, Voorsterweg 103 in Oeken/Brummen.**  
**R Zorgboerderij Cortenoever, Piepenbeltweg 27 B, Brummen.**

### Markering

**Volg de groene fietsknooppunten:**

01 02 09 36 35  
33 20 04 06 07  
08 48 40 42 43  
37 53 04 78 75  
74 10 01

**Tekst:** vrijwilligers werkgroep Heufse IJsselvalleiroute  
**Beeld:** werkgroep Heufse IJsselvalleiroute en Shutterstock  
**Productie:** Stichting Landschapsbeheer Gelderland (SLG), 2022

NIET BESTEMD  
VOOR VERKOOP

Deze Landschapsroute is gefinancierd door de gemeente Zutphen en provincie Gelderland en met medewerking van Routebureau Veluwe.



49 KM

## HEUFSE IJSELVALLEIROUTE

*Fietsen door de IJsselvallei, langs landgoederen, industrieel erfgoed, akkers en velden in het mooie buitengebied van Zutphen De Hoven*

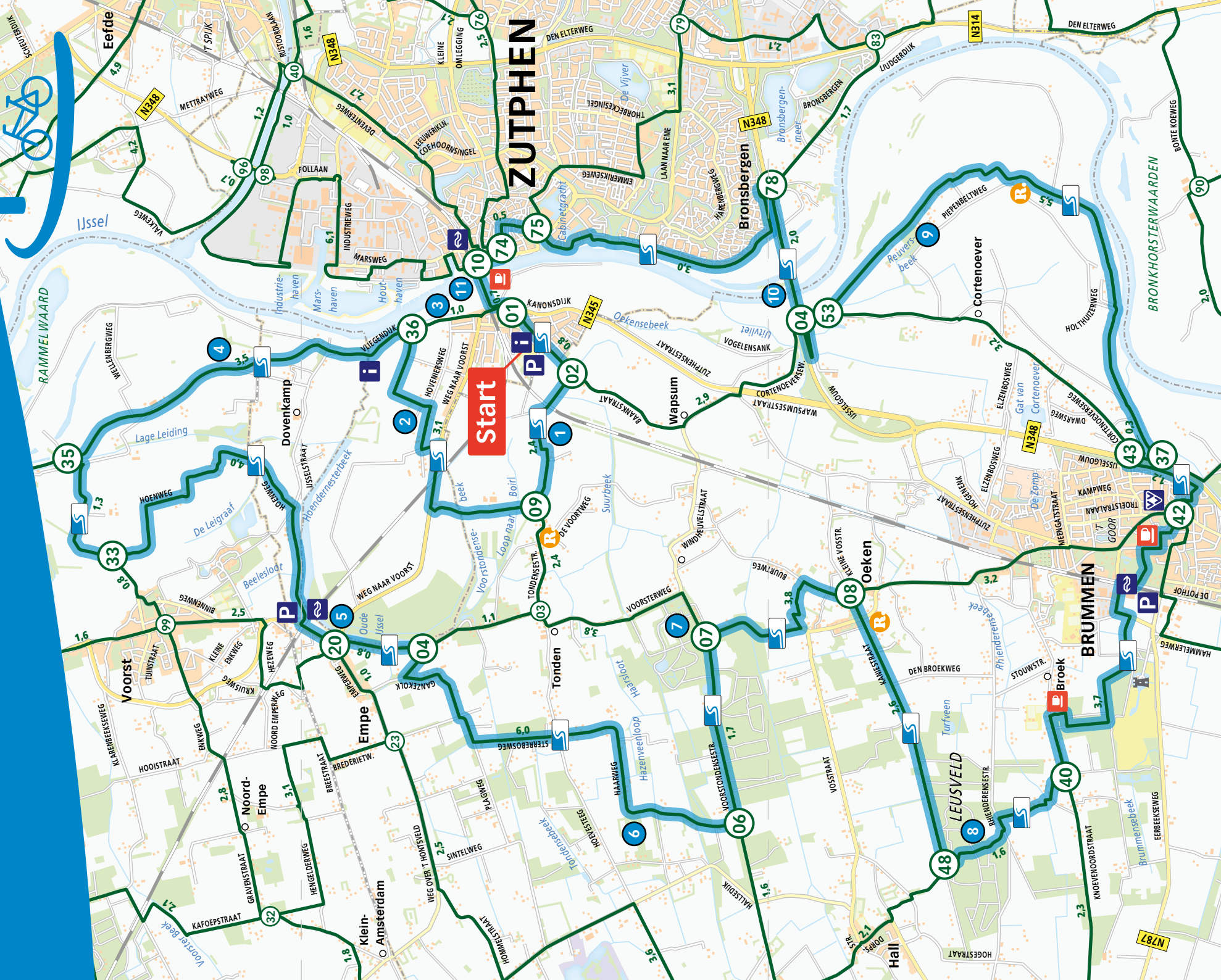


LANDSCHAPSROUTES



LANDSCHAPSROUTES

# HEUFSE IJSELVALLEIROUTE







### 7 Landgoed Voorstonden

Het landgoed ligt op de overgang van de IJsselvallei naar de Veluwezoom. Het bestaat ervan gaat terug tot de 16e eeuw. Het parkbos met de grote vijver rondom het huis werd in de 18e eeuw aangelegd in Engelse landschapstijl. Het is waarschijnlijk het ontwerp van landschapsarchitect Van Lunteren en kenmerkt zich door slingerende lanen. Na jaren van verwaarlozing heeft eigenaar Natuurmonumenten aan een herstelplan gewerkt. Vijvers en beken waren vervuild door de nabijgelegen papierindustrie en zijn uitgebaggerd. Paden en lanen werden gereconstrueerd en de 'boskamers' werden hersteld, met behoud van de cultuurhistorische achtergrond van het landgoed. Zowel in het parkbos als in de bossen is het aangenaam toeven.

### 8 Het Leusveld

Ten zuiden van de Kaniestraat nabij het plaatsje Hall ligt het bijzondere landgoed Het Leusveld. Het gelijknamige monumentale jachthuis werd gebouwd in 1911 en diende in eerste instantie slechts als tijdelijk verblijf voor gasten tijdens jachtpartijen. Later in de 20e eeuw kreeg het huis ook permanente bewoners. Op het landgoed is goed te zien dat het hier vroeger moerassig is geweest. Bosbouw was slechts mogelijk door greppels te graven en met de grond hoge langwerpige ruggen (rabatten) op te werpen. Hierop werden de bomen geplant, de greppels zorgden voor afwatering. Hoewel het gebied tegenwoordig sterk is verdroogd vormt dit zogenaamde rabattenbos een uniek leefgebied voor vele soorten flora en fauna. Zo zijn er vijf spechtensoorten present!

### 9 Landhuis Reuversweerd

Het huis dateert uit 1830, maar staat sinds april 1945 leeg. Het was oorspronkelijk in het bezit van de Gelderse familie Colenbrander, die meerdere steenfabrieken bezat. Na het uitsterven van deze familie kwam het in 1941 in bezit van J.G.W.H. baron van Sytzama, die in de oorlog door Nederlandse SS'ers gefusilleerd werd. De Duitsers namen het huis in gebruik als radiostation, totdat het aan het einde van de Tweede Wereldoorlog ernstig beschadigd werd door Canadese beschietingen. Nadien is het nog in gebruik geweest als kantoorruimte en opslagplaats. Lang heeft het huis een reputatie van spookhuis. Sinds 2018 staat het gebouw in de steigers. Als Erfgoedwerkplaats van het Gelders Restauratie Centrum worden hier restauratietechnieken in de praktijk onderwezen.

### 10 Cortenoeverse brug

Vanaf de 'nieuwe brug' – zoals de Zutphenaren de brug noemen – heeft men een prachtig uitzicht op Zutphen en op de uiterwaarden langs de IJssel. Waarom Zutphen ook wel 'torenstad' genoemd wordt, zal u bij deze aanblik niet verbazen!



### 11 Oude IJsselbrug en IJsselspoorbrug

Reeds vele eeuwen zijn de stad Zutphen en De Hoven door een brug over de IJssel met elkaar verbonden. Het begon al in de middeleeuwen met de bouw van een houten brug, gevolgd door een schipbrug in 1604. De brug in zijn huidige vorm met naastgelegen spoorbrug werd geopend in 1865. Op de 345 lange verkeersbrug is op het wandelgedeelte naast het fietspad de geschiedenis van stad en bruggen chronologisch beschreven. Halverwege kan via een trap worden afgedaald naar de nieuwe natuur van de Tichelbeeksewaard.



## HEUFSE IJSELVALLEIROUTE

*Fietsen door de IJsselvallei, langs landgoederen, industrieel erfgoed, akkers en velden in het mooie buitengebied van Zutphen De Hoven*

hier vouwen



## LANDSCHAPSRoutes





### 1 Tondense enk

Zuidelijk van het Tondense Enkpad ligt links een lichtglooiend landschap. Als gevolg van de wisselende loop van de IJssel door de eeuwen heen ontstonden hier in de nabijheid van de rivier rivierduinen. Het gebied vormt de overgang tussen de IJsselvallei en de bossen van Voorstonden en de erachter gelegen Veluwezoom.

hier  
vouw  
en

### 2 Huis de Marsch en De Vlietberg

Het enige kasteel van Zutphen stond in De Hoven. De oudste afbeelding van kasteel De Marsch dateert uit 1573, maar er was vermoedelijk al vóór 1200 sprake van een zogenaamde motteburcht, een omgrachte heuvel met daarop een verdedigbare woontoren. Rond 1800 werd het kasteel afgebroken. De resten van het koetshuis werden tot 'boerewoning' verbouwd en daarnaast kwam er een boerderij. Na een grote brand in 1897 werd in 1930 op de resten van de koetshuiswoning het huidige herenhuis in 18e eeuwse stijl gebouwd. Dit huis staat op het terrein van de voormalige voorburcht. Op het grondstuk markeert een rij fraaie oude hoogstamfruitbomen nog de plaats van de oude slotgracht. Op het terrein van de naastgelegen boerderij De Vlietberg stond ooit een baksteenfabriek. De naam Vlietberg betekent 'vlucht-heuvel', waarop het vee bij hoogwater een toevlucht vond. Huis De Marsch en De Vlietberg staan op een hoog gelegen gedeelte van de Vlietbergweg. Als de IJssel buiten de oevers trad, stond het water tot onder aan de heuvel. In strenge winters werd er geschaatst door de jeugd uit De Hoven. Links van de Vlietbergweg is een mooi uitzicht op het landschap van de Sprabanen, het voormalige jachtgebied van de heren van De Marsch.



### 3 Wasserij de IJsselstroom

Zoals het jaartal in de zijgevel laat zien, is de stoomwasserij gebouwd in 1911 en heeft tot 1955 dienst gedaan. Ondanks een uitslaande brand in 1919 en beschietingen in de Tweede Wereldoorlog kon het gebouw na de noodzakelijke opknappen zijn oorspronkelijke vorm behouden. Na jaren van verwaarlozing en de bedreiging van sloop in verband met een nieuw bestemmingsplan werd de waterij in 2013 gekocht door architect van Veldhoven. Hij restaureerde dit industriële erfgoed tot een energieneutraal multifunctioneel gebouw.



hier  
vouw  
en

### 4 Ruimte voor de rivier

In 1993 en vooral 1995 zorgden grote hoeveelheden regen- en smeltwater voor zeer hoge waterstanden in de Nederlandse rivieren. Enkele dijken bezweken, vele hectaren land liepen onder water en honderdduizenden mensen en dieren moesten worden geëvacueerd.

In het Deltaplan Grote Rivieren werd besloten onze rivieren in de toekomst meer ruimte te geven.

Landinwaarts zijn nieuwe waterkerende dijken aangelegd.

Omdat de zomerdijken op sommige plekken juist verlaagd zijn stromen deze waterbergingsgebieden bij extreem hoogwater vol.

Het project heeft nogal wat impact gehad. Zo werden diverse agrarische bedrijven verplaatst en moesten zelfs enkele woningen wijken. Op de nieuwe dijken zijn prachtige fietspaden aangelegd waar nu dankbaar gebruik van gemaakt kan worden om van het weidse uitzicht te genieten.



### 5 De Empermeander

De route volgt vanaf hier de zogenaamde Empermeander, een oude inmiddels dode westelijke slinger van de IJssel. Het gebied rond het dorp De Hoven ligt oostelijk van de Empermeander en hoort daardoor vanouds bij de stad Zutphen. En, omdat het oostelijk van de rivier lag, ook bij de Achterhoek! Komend vanaf Voorst passeert men daarom vlak voor De Hoven het bord 'Welkom in de Achterhoek'.

In de 15e eeuw werd deze rivierbocht afgesneden en sindsdien stroomt de IJssel langs de stad. De oude loop is nu nog goed te zien: in de Hoendernersterbeek en de Oude IJssel met de Kijfsdijken herkent men de contouren van de oude Empermeander.



### 6 Natuurgebied Hiemberg Tonden

Aan de westkant van de Haarweg ligt een mooi natuurgebiedje genaamd Hiemberg. Deze oude zandrug in de IJsselvallei kent een afwisseling van akkers, poeltjes, kleine bosjes en struikgewas. Het gebied wordt beheerd door Natuurmonumenten en is voor wandelaars vrij toegankelijk.

Hier leeft een uiterst zeldzaam amfibie: de knoflookpad. Het beestje dankt zijn naam aan de naar knoflook ruikende vloeistof die zijn huidklieren afgeven wanneer hij gevaar bespeurt. In de zomer kan men hier 's avonds genieten van het luide kikkergekwaak!